

2017. februári mérnök évfordulók, emléknapok

1. – 110. évfolyamát kezdi az Elektrotechnika folyóirat

Az 1900-ban alakult Magyar Elektrotechnikai Egyesület (MEE) hivatalos közlönyének, a ma is népszerű Elektrotechnika folyóirat első évfolyam első száma 1908. február 1-én jelent meg, így e napon éppen a száztizedik évfolyamát kezdi a máig színvonalas szaklap.

3. – 180 éves a zajtalanul gyúló foszforos gyufa szabadalma

Irinyi János 1837-ben e napon kapott szabadalmi oltalmat az általa az előző évben végzett kísérletei alapján Bécsben feltalált zajtalanul gyúló foszforos gyufára (a gyufa fejében lévő fehérfoszfort nem káliumkloráttal, hanem ólom-dioxiddal keverte). Ötletét eladta a bécsi Rómer István gyufagyárosnak, de 1839-ben Pestre visszatérve itthon is alapított gyufagyárat, amelyet négy évig vezetett. Irinyi János nevéhez több értékes kémiai publikáció is kötődik.

5. – 180 éve született Kerpely Antal mérnök

Kürtösön született Kerpely Antal (1837-1907) kohómérnök, iparszervező, a selmecebányai akadémia tanára, az MTA levelező tagja. 1865-ben szabadalmat nyert a nyers vasnak kéntől, foszfortól és réztől való megtisztítására és e szabadalmat a gróf Einsiedel-féle gyárakban alkalmazta. 1881-től az állami vasgyárak központi igazgatója, a hazai vasművek és vaskohók korszerűsítője.

5. – 220 éve született Andrássy György vasgyáros

Kassán született Andrássy György gróf (1797-1872) vasgyáros, gazdasági szakíró, az MTA tagja és egyik megalapítója. Birtokán, Dernőn minta vasüzemet rendezett be, ahol elsőként alkalmazta az országban a fagázzal való tüzelést. Széchenyi reformprogramjának lelkes támogatója volt. Fontos szerepet töltött be a magyar mezőgazdaság fejlesztésére indított mozgalomban és támogatta a Lánchíd és az első vasút építését. A Magyar Tudományos Akadémia megalapításakor több mint tízezer forintot ajánlott föl.

5. – 110 éve született Zajzon Zoltán mérnök

Aradon született Zajzon Zoltán (1907-1981) mérnök, aki az Állami Földmérési és térképészeti Hivatalban dolgozott, mint az alaphálózati munkák osztályvezetője.

6. – 125 éve született Proszk János vegyész

Budapesten született Proszk János (1892-1968) Kossuth-díjas vegyész, akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár, akinek jelentős szerepe volt a vegyész-felsőoktatás megszervezésében. Tudományos kutatásaiban az elektrokinetikus jelenségek kérdései és a szilikonok előállítása foglalkoztatták. Több szabadalmazott eljárást dolgozott ki a Grignard-reakció alkalmazására a szilikonok előállításainál. Elsőként foglalkozott Magyarországon polarográfiával. Módszert dolgozott ki a polarográfiás áram deriválására. Nyugdíjba vonulása után is tevékeny szerepet vállalt, dolgozott a Szervetlen és Analitikai Bizottságban, a Magyar Kémikusok Egyesületében; elősegítette a Vegyészeti Múzeum létesítését.

6. – Rádiótechnikai fegyvernem napja, Bay Zoltán Holdradar-kísérlete

Az először 1994-ben megtartott rádiótechnikai napon a szakemberek arra a bravúrra emlékeztek, hogy Bay Zoltán és kutatócsoportja 1946-ban e napon a saját fejlesztésű radarral, - a világon akkor egyedülálló eljárással - megmérte a Föld és a Hold közötti távolságot. E napot tekintik a magyar űrkutatás kezdetének.

12. – 230 éve született Beszédes József mérnök

Magyarokanizsán született Beszédes József (1787-1852) vízépítő mérnök, az MTA levelező tagja.

Gyakorlati tevékenységét 1811-ben a Sárvízi Nádor Csatorna Társulatnál kezdte, majd az Esterházy család uradalmi mérnökeként végzett vízrendezési munkálatokat. 1816 és 1825 között a Sárvíz-szabályozás igazgató mérnöke. 1820 és 1825 között a Duna baja-bátai szakaszának árvízvédelmi vonalát építi ki; ezzel mintegy 160 000 hektár ármentesítése valósul meg, és lehetővé válik a Sárköz gazdasági felemelkedése. Jelentős munkája 1833 és 1840 között az Arad megyei Fehér-körösi Nádor-malomcsatorna, első ipari célú csatornánk. Tervet készített egy többcélú Duna–Tisza-csatornára. Széchenyi kezdeményezésére az országgyűlés 1840-ben törvényt hozott a csatorna megépítéséről és részvénytársaság alakult a kivitelezésre. A tervet ért támadások miatt azonban a vállalkozók visszavonultak és a nagyvonalú műszaki terv nem valósult meg. Beszédes József úttörő munkát végzett a Balaton vízszintjének szabályozása terén; a Balaton megmentőjeként is emlegetik. Jelentősek a Fertő és a Hanság vízrendezésére vonatkozó tervei. Nagy szerepe volt a Tisza-szabályozás megkezdésében. 1848-49-ben a pest-szolnoki Magyar Középponti Vasút igazgató mérnöke lett, megszervezte a vasút járműjavító műhelyét. Szerteágazó mérnöki tevékenysége mellett a magyar nyelvű műszaki irodalom egyik megteremtője is volt, valamint a Magyar Tudományos Akadémia első mérnök tagja volt.

14. – 190 éve született Schmidt Ferenc mérnök

Budapesten született Schmidt Ferenc (1827-1901) építészmérnök. A Bolyai Farkas tanár és fia, Bolyai János hadmérnök, matematikus iránt érzett tisztelete és szeretete készítette arra, hogy mindent megtegyen a két mellőzött tudósunk elismertetése érdekében. Elsőként ő írt olyan értekezést, amely a két Bolyai néhány életrajzi adatát a világ elé tárta.

17. – 150 éve született Némethy Emil mérnök

Aradon született Némethy Emil (1867-1943) gépészmérnök, a repülés egyik magyar úttörője. 1900-ban sárkányrendszerű repülőgépet készített, mellyel megfelelő motor hiányában nem tudott repülni, de a dinamikus repülésre vonatkozó elméleti megállapításaival megelőzte korát. Kimutatta, hogy a repülőgép emelőerejét v. a hordfelület, v. a repülés sebességének növelésével lehet fokozni. ~ volt a világon az első, aki gépei építéséhez acélcsöveket használt.

17. – 150 éves a kataszteri felmérési munkák magyar irányítása

1867. február 17.-én a magyarországi kataszteri felmérési munkák irányítását Bécsből átvette a magyar Pénzügyminisztérium. A munkákat irányító X. ügyosztály első vezetője a morvaországi származású földmérő, Vacano Fülöp (1802-1884) volt. A kataszteri gyűjtemény két részből áll: térképek és iratok. A kataszteri térképek földmérési alaptérképek (helyszínrajzi térképek), vagyis felméréssel készülő, alaprajzi megjelenítésű, részletes, nagy méretarányú térképek az 1:500 - 1:5000 méretarány-tartományban. A

kataszteri térkép jellemzője, hogy ingatlan-nyilvántartáshoz és az ingatlan-adózáshoz kapcsolódóan készül, mindig a tulajdonok nyilvántartását testesíti meg, a naprakész jogi állapotot tükrözi, az ingatlan-nyilvántartási adatokkal együtt biztosítja azok közhitelességét.

18. – 120 éve született Árkos Frigyes mérnök

Pterle-ben született Árkos Frigyes (1897-1967) kohómérnök, a magyar kohászati vállalatok termelésirányító szervezetének kidolgozója. 1921-45 között a diósgyőri vasgyár mérnöke volt, ahol bevezette a Hollerith elszámolási rendszert. 1945 után az újonnan megalakult Iparügyi Minisztériumban dolgozott, majd 1948 végén az új Kohóipari Központ műszaki osztályának élére került. A vaskohóipar céltudatos fejlesztési irányelveinek kialakításában fejtett ki eredményes munkát. 1951–53-ban a Lőrinci Hengerműben, majd a százhalombattai Dunai Vasműben főmérnök, majd műszaki igazgató volt. Nyugdíjba vonulásáig (1964) a Kohászati Értékesítő Vállalat igazgatója volt. Nyugdíjasként is tovább dolgozott az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság kötelékében a hazai vaskohóipar távlati fejlesztésének tervein. A Kohászati Lapoknak 1957-től 1966-ig volt főszerkesztője.

23. – 125 éve született Faller Gusztáv mérnök

Hegybányán született Faller Gusztáv (1892-1968) bányamérnök, földgázkutató, számos gyógy- és melegfürdő kialakítását lehetővé tevő mélyfúrás irányítója. 1924-30 között ő vezette a két hajdúszoboszlói mélyfúrást, s az utóbbi volt Európában az akkori egyik legmélyebb fúrás, melynek eredménye a 78 °C-os jódos-sós víz. Az 1929-34 között végzett két debreceni mélyfúrás eredménye a 63-65 °C-os jódos-sós víz volt. Ezek mellett még jó néhány mélyfúrás irányítása fűződik a nevéhez, amellyel számos hazai gyógy- és melegfürdő kialakítását tette lehetővé. A Nemzetközi Mélyfúrási Egyesület dísztagjává választották.

26. – 90 éve született Reiman István matematikus

Füleken született (1927-2012) matematikus, tudós-tanár, a magyar matematikai tehetséggondozás legendás alakja, a Nemzetközi Matematikai Diákolimpia magyar csapatának felkészítője és vezetője, a BME Geometria Tanszékének docense, vezetője.

Felhasznált irodalom:

- Évfordulóink a műszaki és természettudományokban – MTESZ Tudomány- és Technikatörténeti Bizottsága
- História – Tudósnapár - Természettudósokhoz kapcsolódó évfordulók - <http://tudosnapar.kfki.hu/historia/>
- Mérnökök évfordulói 2017-ben – Magyar Mérnöki Kamara (www.mmk.hu) Történeti Bizottsága
- Magyar tudóslexikon A-tól Zs-ig – 1997. – BETTER – MTESZ – OMIKK
- Magyar Életrajzi Lexikon – 1967. – Akadémiai Kiadó
- Egyéb életrajzi források

Készítette: Sipos László